

rentem, deducunt ad nihilum : et ipsos motus animi, cum ex illata sibi injuria quodammodo perturbati fuerint, in fratrem convicianlem insanire cupientes, como charitatis constringunt, et allidunt ad Christum. Tales profecto animam suam ponunt, qui amicis et inimicis se per charitatem prosternunt, ut omnes homines lucrifaciant Christo. Qui sic agit, et Christi præceptis obedit, et ei mutuam charitatem impendit; iste in veritate amicus est Christi : et quia propter ipsum Christum se ipsum odit, et [super omnia illum diligit, et propter ipsum odientia cuncta charitate complectitur, gaudeat qui talis est.

2. Qui talis est, vere monachus est : et qui talis non est, licet sit cucullosus, licet sit pannosus, sive abrasus, sive tonsuratus, habeat quidquid vis, sit quidquid vis, est imago vel pictura monachi, et non est monachus. Ad verecundiam phreneticorum dico. Sunt quidam in monasterio morbo phrenetico laborantes, ad iram prompti, ad iracundiam præparati, ad odium festini: qui pruriginem cordis per scalpedinem linguæ trahunt ad scabiem cutis, mente corrupti, vagi et instabiles, circumlocutiones, susurrones, gulosi, murmurosi, invidi, tumidi et elati, Deo de bonis collatis ingrati, Adæ prævaricantis pelliceis vestiti, illius vestimento salutis nudati, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis. Isti

*Pelliculam veterem retinent, et fronte polita,
Astutam rabido portant sub pectore vulpem.*

Talium frons erubescat; confundatur et erubescat nimis velociter. Confiteantur et sanentur, mutant animum, dirigant gressum in semitis æternitatis, in viis castissimi amoris, per gloriosissimam viam charitatis; fratribus mutuam charitatem impendant, Deum super omnia diligant, pro illius amore animam suam ponant, in omnibus et per omnia ejus præceptis obediant, ut Christi amici mereantur vocari et esse, qui dicit, *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis*. O magna dignatio, inæstimabilis charitatis exuberatio, inolita bonitas, ininterpretabilis pietas! Ab ejus conditione qui servi sumus, invenimur indigni, et tamen nos dignatur habere et vocare amicos. Largitor dulcedinis, amator charitatis, imo charitas chara, et beata jucunditas, et jucunda tranquillitas, et segura securitas, et felix æternitas, et æterna felicitas, Dominus Jesus totus desiderabilis, totus amabilis, thesaurus incomparabilis, margarita **615** inæstimabilis, vita viventium, spes morientium, æterna eorum felicitas, qui pro illius amore se in hoc sæculo infelices fecere. O quam felix est ille, qui pro illius dilectione fecit se infelicem! et quam beatus est ille, qui propter ipsum semetipsum miserum fecit! Vere ille est felix et æterna felicitate dignus, qui se ipsum despicit, se ipsum contemnit, qui displicet sibi, ut in veritate placeat suo Creatori. Noscat superbus omnis, universus elatus, in Galgalis vitiorum foedatus, scabiosus in pelle luxuriosa, foedatus in conscientia prava, sibi placens, se ipsum supra semetipsum constituens :

A jam non placebit suo Creatori, si propter errorem suum primum non displicuerit ipse sibi. Nobis igitur displiceat, fratres mei, quod mali fuimus, et adhuc forsitan sumus : et placeat nobis quod nondum perfecti sumus, sed dante Domino Jesu Christo, et utinam nostro, perfecti erimus, ipsius mandata servantes, et ex inimicis ejus amici efficiemur, qui discipulis suis dixit, *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis*.

3. Adhuc te alloquor, monache Benedicti. O homo, velox es ad mensam, tardus ad ecclesiam; potens ad potandum, sed æger ad cantandum; pervigil ad fabulas, somnolentus ad vigiliis; procaax ad loquendum, sed mutus ad psallendum; promptus ad iram et detractionem, tardus ad orationem; invidiæ amator, Christi persecutor; festucam respiciens, trabem non considerans; cæteros reprehendis, te ipsum non corripis; malitiæ inventor, disciplinæ destructor; amicus vitiorum, hostis virtutum. Hæc sunt quæ oculum excæcant, et a Deo separant. Hæc sunt quæ conversum faciunt perversum, monachum demoniacum. Cum de profundo cordis (quod rarum est, sed valde charum est), quanto charitatis amore verus amator erga amatum ferveat, in eis quos pro cruore redemit, in valetudine mea mihi ab ipso collata considero, totus, in veritate fateor, mihi displiceo, et intra me ipsum de memetipso confundor. Confundor et confunderer, imo prorsus utique desperarem, nisi Verbum quod caro factum est, et habitavit in nobis, et ascendens in cælum sedet ad dexteram Patris, propitiatio esset pro peccatis nostris. Sed mihi in ipso harathro confusionis meæ infirmo jacenti, et vitiorum febre laboranti, de sua sede regali manum medicinalem extendit, dicens : Veni ad me, qui laboras in labore peccatorum, et es oneratus pondere eorum; et ego te reficiam tibi parcendo, et mei amoris gratiam largiendo. Nam amicus meus eris, si feceris ea quæ ego fieri tibi mandavi. Quid? ad hæc non confunderis? Nam quod mihi, hoc et tibi. Confundantur inimici Christi, convertantur, et erubescant valde cito, et erunt amici Christi. Amici illius sumus, si illum ex toto corde diligimus : non es amicus ejus, si eum ex omni parte non diligis. Si ex una parte fueris castus, et ex alia superbus, meminisse debes quia superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam (Jacob. iv, 6). Necesse est igitur ut eum ex omni parte diligas, necesse est ut ex toto corde illi adhæreas : nam adhæreere illi bonum est, securum est. Quid est ei adhæreere? Spem suam in eo ponere, nihil præter ipsum amare, imo cuncta propter ipsum desplicere, omnia odisse, universa fastidire, quælibet transitoria nihil ducere. Hoc est bonum, hoc est jucundum, sic diligere Dominum Jesum Christum. Qui igitur sic est, ejus amicus est.

4. Consideremus igitur, fratres mei, quanta est misericordia Redemptoris nostri. Ab ipso reputari servi non sumus digni : et ejus amici vocamur et sumus, si in ejus dilectione manebimus. Nunc ergo Domini nostri, veri amici, creatoris omnium, factio-

ris omnium mandata servemus : ut non solum in numero amicorum, sed in sorte filiorum reputari et esse mereamur, abnegando nosmetipsos propter ipsum qui se ipsum exinanivit, et pro nostra salute formam servi suscepit, in qua solvit quæ non rapuit, qui flagellari et mactari, crucifigi et occidi pro nobis voluit. Hoc est unde debet diligere Christus : hoc est unde noster erit Dominus Jesus, si propter ipsum nosmetipsos abnegaverimus. Felix abnegatio et beatus contemptus, qui facit de peccatore justum, de inimico amicum, de servo filium; imo, quod magnum est nimis, de servo diaboli filium Dei. Igitur, monache Christi, contemptor mundi, esto con-

A temptor tui : contemne mundum, contemne te ipsum. Nimis est magnum, quod debetur tuo contemptui, quod debetur tuæ abnegationi. Inæstimabilis est multitudo dulcedinis, multitudo felicitatis, gloriosæ æternitatis, quam daturus est Christus, scilicet se ipsum, diligentibus se. Nihil charius, nihil dulcius, nihil pretiosius, nihil speciosius Christo. Ipse salus sine languore, vita sine morte, gaudium sine mœnore, deus sine fuscatione, dulcedo sine amaritudine. Tale præmium debetur abnegantibus se propter illum. Hoc præmium, scilicet se ipsum, nobis concedat ipse Christus, qui sine fine vivit et regnat Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

ITEM IN COENA DOMINI SERMO.

616 Hunc sermonem, in prioribus editis inter Bernardinos relatum, huc rejicere visum est cum subsequenti sermone, utpote a Bernardi stilo et genio alienum. Non reperitur in melioris notæ codicibus, qui sinceros tantum Bernardi sermones continent, nec in primis Bernardi impressis.

1. Sedisti ad mensam divitis? diligenter attende que apponuntur tibi; et scito quoniam talia oportet te præparare (Prov. xxiii, 1, 2). In verbis istis loquitur Spiritus consilii voce suavi, sed et terribili. Vox suavis est, sed obedientibus : vox terroris contemnentibus. Recipientibus debentur præmia, reicientibus intentantur supplicia. Vivent qui recipiunt, damnabuntur qui rejiciunt. Sedisti, inquit. Ecce principium hujusmodi verborum quantæ suavitatis præfert insigne. Verba præcedentia suaviter sonant, affectum mulcent, et de sensuum ubertate mentem impingunt. Quæ autem sequuntur, id est scito quoniam talia oportet te præparare, dum intellectum quo plus exercent, plus terrent, de altitudine mysteriorum miro modo nos humiliant, sive propter incapacitatem. Dives itaque et potentissimus ille, Dominus est virtutum, et ipse Rex gloriæ, cui dicitur per prophetam : *Ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam* (Psal. lxxii, 3). Ipse est qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ. Mensa ad quam resident fideles epulaturi cum eo, incarnatio ipsius est : *Parasti*, inquit, *in conspectu meo mensam*, id est incarnationis tuæ remedium, quod semper attendo et recogito, *adversus eos qui tribulant me* (Psal. xxii, 5) : ne amore antiquo prævaleant, qui misero et exuli insultare consueverant.

2. Porro in mensa et de mensa incarnationis Domini refectio acquiritur opulenta. Regia quidem ibi sumuntur ferula, et accuratori arte diligentius præparata, deliciosa multum ad saporem, solida ad nutrimentum, efficacia vero ad medicinam. Primum ita-

que ferculum est obedientia filialis, tribus contexta funiculis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perseverantiam in bono opere. Christus namque factus est obediens Patri. Unde et ipse dicit, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me* (Joan. v, 30) : et in alio loco : *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me Patris* (Joan. iv, 34). Quæris de humilitate? Dominus omnium servuli forma indutus est; de pauperula virgine natus est. Ideoque cum liber esset a lege, factus est sub lege, sine querela conversatus est in lege. Cum publicanis et peccatoribus cibum sumpsit, discipulorum quos elegerat pedes lavit : hoc ab ortu suo usque ad finem vitæ satagens, ut sicut in Matre specialis et sine exemplo fuit virginitas, sic in Filio singularis et unica esset humilitas. Quod si de patientia quaeritur, *Sicut ovis ad occisionem ductus est, et propter iniquitates nostras vulneratus est, et cum iniquis deputatus est* (Isa. liiii, 7, 5, 12). Ut etenim invisibilis videretur a nobis, et immortalis moreretur pro nobis, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. i, 14). Habitavit hoc Verbum in nobis obumbratum carne, quam pro nobis assumpsit ex nobis, Verbum in carne, sol in nube, mel in cera, lumen in testa, cereus in lucerna. Sustinuit **617** in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra : et hoc totum non propter se, sed propter nos; ut redderet nos incolumes de infirmis, cohæredes de extraneis, liberos de servis. Si de perseverantia quaeris, obediens fuit usque ad mortem. Obedientia talaris est tunica, quam Joseph (quod sonat *accrescens* vel

augmentum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiae, quae est mater credentium) singulariter induit.

3. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt: depositio rerum et contemptus, vilitas et abjectio sui ipsius, abdicatio propriae voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quae sine possessione vel desiderio habetur, quanto expeditior est, tanto securior est. Custos et magistra est virtutum huiusmodi paupertas: sicut e contrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nudos, cum diabolo, qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat: natator exiit, ut fluvium transeat; viator rejectis sarcinulis bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariae paupertatis, quam Christus docuit verbo, *Beati*, inquit, *pauperes spiritu* (*Matth v, 3*), etc. consecravit exemplo: nec enim habuit propriam domum, in qua caput reclinaret, et in qua cum discipulis Pascha manducaret; nec proprium habuit, unde tributum solveret. Commendavit eam etiam ore prophetico, dicens: *Ego vir videns paupertatem meam* (*Thren. III, 1*). Huius paupertatis exemplum primi post Christum Apostoli ediderunt, quando in primitiva Ecclesia multitudinis credentium erat cor unum et anima una et omnia communia (*Act. IV, 32*). Haec Religiosis Apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quae nec habet, nec habere desiderat, lateralem adjunctam sibi quaerit paupertatem, videlicet superbiae latentis contritionem: ut qui membrum Dei est, pauper sit spiritu, id est humilia et abjecta de se ipso sentiat et iudicet; non applaudat sibi, non inflatur de meritorum eminentia, nec aliis insultet. Quod Christus tenuit et servavit praeter omnibus: unde et ad discipulos dicebat: *Cum feceritis haec omnia, dicite, Quia servi inutiles sumus* (*Luc. XVII, 10*). Tertio religiosus sit pauper spiritu, nihil unquam ex propria faciens voluntate, sed in omnibus et per omnia iugo mancipatus obedientiae. Haec sunt tria quae praemisimus verae religionis insignia, quae hominem Deo et Angelis reddunt conformem, coelestis patriae civem conscribunt et haeridem.

4. Tertium ferculum est mors Christi reverenda, praeter omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiavit. Ad mortem Christi tria praecipue respiciunt, non sine timore, non sine lacrymis et gemitu prosequenda: injuriarum multiformium illatio, manuum ac pedum in cruce confixio, sepulcri ac sepulti sub militum excubiis observatio. Porro *sedere* duo significat: potestatem judicariam, subjectionem voluntariam. Habes ad manum exempla congrua de utroque. *Sede a dextris meis* (*Psal. cxi, 1*); et illud, *Vidi Dominum sedentem* (*Isa. VI, 1*); atque illud, *Cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae* (*Matth. XIX, 28*); signa sunt iudicariae potestatis. Caeterum ipsa Scriptura clamat, *Surgite postquam sederitis, qui manduca-*

tis panem doloris (*Psal. cxxvi, 2*); et illud, *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus* (*Psal. cxxxvi, 1*); et illud Christi ad discipulos, *Sedete hic donec orem* (*Marc. XIV, 32*): verba sunt debite subjectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extollentiam, sed humiliari, et in bonis exercitari operibus convenit: ut quandoque post laborum, quibus hic afficimur, tolerantiam surgamus, loco et tempore suo promovendi ad caelestem gloriam.

5. Tu itaque, qui sedes ad mensam divitis, ferculis quae praemisimus appositis te ipsum subjiciens et humilians incarnationis Dominicæ sacramento, non negligenter sed *diligenter attende quae apponuntur tibi*. Attende, inquam, ut discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis: ut discas ad singula dona agere gratias. Attende, inquam, ut nulla Dei munera debita gratiarum actione frustrentur; non grandia, non mediocria, non modica. Denique jubemur colligere fragmenta ne pereant, id est nec minima beneficia oblivisci. Nunquam non perit quod datur **618** ingrato. Terribile est quod sequitur, quia onerosum, et quasi impossibile videtur. Sed quibus? Mollibus, effeminatis, ignavis, in quibus libertate perniciose, ruptis habenis continentiae, eunt quo volunt ebriae, concupiscentiae, temulentique, affectus, dum post carnem carnalium evagantur, dum mundum supra modum ambiunt et sequuntur. Sed quid est illud quod terribile iudicant? Hoc est, *Quoniam talia oportet te praeparare*. Nota *quoniam*, compatiendo, commoriendo et consepe-
liendo te ipsum, et caetera. Dignum est enim et tibi multum expediti compati, commori, consepe-
li, mortuo, et sepulto. Ad hoc enim facta sunt huiusmodi, ut his omnibus configuretur et conformetur vita christiani. Qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. Nam propter crucem piis dietum est: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* (*Galat. v, 24*). Propter sepulchrum dictum est: *Consepulsi sumus cum Christo* (*Rom. VI, 4*), etc.

6. Et ideo ut validius compungamur, ut amplius moveamur, et curramus per omnia; revolvamus singula contexendo resticulum, connexendo funiculum, connectendo fasciculum de omnibus et singulis quae facta referuntur, de humili Dei Filio, de summo Patris Unigenito, de Redemptore piissimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter et ingerat se ipsum cordibus nostris Dominus Christus, proditus et venditus a discipulo, a Judaeis tanquam vile mancipium pretio satis exiguo comparatur, captus, tractus et ligatus, tanquam homo sine adjutorio; scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibusque confosis: qui tanquam jugulatori suo alludens, se ipsum non reluctans exposuit, et nudum corpus quasi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit; dum

pro nobis per huius vitae pelagus ad patriam desilio transferendis, rapacibus piratis naulum propriae mortis exsolvit. Sed nec praetermittam myrrham, quae in cruce potatus est: sed neque illam, qua unctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis incorruptionem dedicavit. Hoc est celeberrimum et regale convivium, in quo iusti epulantur, et exsultant in conspectu Dei, aut delectantur in laetitia.

7. Praeter haec omnia dulce pigmentum apponitur invitatis ad laetificandum de Cyprio vino, et pretiosis et peregrinis, quia nobis adhuc inexpertis, speciebus conditum. *Botrus*, inquit, *Cypri, dilectus meus mihi*. Praemisum erat in proximio versiculo, *Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi*, scilicet Christus secundum carnem: botrus vero Cypri Christus est secundum deitatem. Fasciculus myrrhae, Christus in passione: botrus Cypri, Christus in resurrectione. Fasciculus myrrhae, grando et tonitrua Judaicae tempestatis: botrus Cypri, destructio totius adversariae potestatis. Fasciculus myrrhae, multitudo afflictionum; botrus Cypri, abundantia gaudiorum: illinc amaricans, istinc inebrians.

8. Sed non est praetereundum quod dicitur, *Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi inter ubera commorabitur* (*Cant. I, 13, 12*). Ibi enim est cor. Et ubi est cor, ibi dilectio; et ubi dilectio, ibi dilecti mansio (**57**). Novit autem quicumque recte sapit, quantum christianae pietati expediat, quantum Dei servum deceat sacrosanctae passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fructum suavitatis in conscientia, ad reconduendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus Domini, et sanguinem ejus bibere, ob amorem et reverentiam ejus, qui credentibus in se praecipit dicens, *Hoc facite in meam commemorationem* (*I Cor. XI, 25*). In quo etiam quam impium sit hominem tantae pietatis Dei esse immemorem, palam est omnibus; cum amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nefas sit oblivisci. Siquidem huius reverendae commemorationis mysterium suo modo, suo tempore, suo loco celebrare licet paucis hominibus, quibus et hoc traditum est mysterium. Rem vero mysterii omni tempore et in omni loco dominationis Dei modo quo

(**57**). Quae sequuntur usque ad illud, *Et ideo si amas animam tuam*, iisdem fere verbis habentur

traditum est, **619** id est debite pietatis affectu, et sanctae imitationis effectu agere, tractare et sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est. Nam et Sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium et mortem propriam indignus, Sacramentum enim sine re Sacramenti, mors est sumentium: res vero Sacramenti etiam praeter Sacramentum, vitae aeterna est accipientium. Quoties in commemorationem ejus qui pro te passus est, pie ac fideliter Christum imitando fueris affectus et devotus, corpus ejus manducas, et sanguinem ejus bibis, et quamdiu in eo manes per amorem, ipse vero in te per justitiae et sanctitatis operationem, in ejus corpore et in membris ejus computaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam, sive ponendo ut martyr, si necessitas exegerit; sive affligendo districtius ut poenitens: quanquam et genus martyrii sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra caduntur ferro, horrore quidem mitius, diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quae contemptibilia Christo sunt illata, contiuam et indesinentem memoriam: non utique otiosam, non tepidam, non torpentem, sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, et imitationis privilegio omnia impetrantem. Unde propheta. *Delectare in Domino*, inquit, ut spreta mundi vitiorum omnium jucunditate suavior ejus recordatio sit; *et dabit tibi petitiones cordis tui* (*Psal. xxxvi, 4*), non carnis.

9. Porro tres sunt species, de quibus conficitur pigmentem, quod ad regalis convivii festivam exhilarationem apponitur; triumphalis reditus ab inferis, gloria resurrectionis, concessus ad dexteram Dei Patris. Cibi praedicti confortant: ista vero tria laetificent. Convivantes et invitati in tempore gratiae praeter caeteris Apostoli et martyres esse creduntur, qui in fortitudine coelesti et spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti a Christo convivii retribuunt et offerunt de se ipsis qualia acceperunt. In desiderio et in agone isto sudant, currunt et laborant; quos eligit Deus, ut se ipsos hostiam vivam et Deo acceptam exhibeant. Et utinam Christus nobis indulgeat quantumlacumque bonorum operum executione, illorum vestigia humiliter adorare; qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

supra, in Epistola ad Fratres de Monte-Dei, lib. I, n. 30.

SERMO DE VITA ET PASSIONE DOMINI.

650 Sancto Anselmo tribuitur a Trithemio, Bellarmino, et aliis, sub titulo, « Stimulus amoris. » Certe Bernardi stilum non sapit, nec reperitur in antiquis manuscriptis, nec in prima editione Lugdunensi sub nomine Bernardi.

1. Jesum Nazarenum, a Judaeis innocenter condemnatum, a Gentibus crucifixum, Christiani divinis honoremus obsequiis, Salvatoris infirma nos, qui Christiani sumus, reverenter venerari, amanter